

☩ เครื่องราชอิสริยาภรณ์ ☩

เครื่องราชอิสริยาภรณ์หรือที่เรียกกันเป็นภาษาสามัญว่า **ตรา** คือ สิ่งที่เป็นเครื่องหมายแสดงเกียรติยศและบำเหน็จความชอบ เป็นของพระมหากษัตริย์ทรงสร้างขึ้นสำหรับพระราชทานเป็นบำเหน็จความชอบในราชการ ประเทศชาติ ศาสนา ประชาชน หรือส่วนพระองค์ นอกจากนั้น ยังหมายความรวมถึงเหรียญที่ระลึกที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างในโอกาสต่าง ๆ เพื่อให้บุคคลทั่วไปใช้ประดับได้อย่างเครื่องราชอิสริยาภรณ์

เครื่องราชอิสริยาภรณ์ในปัจจุบัน เป็นเครื่องหมายประดับเสื้อซึ่งนิยมกันทั่วไป แม้ประเทศซึ่งไม่มีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขก็นิยมใช้ โดยถือว่าเป็นสิ่งส่งเสริมเกียรติของบุคคลผู้มีผลงานดีเด่นต่อส่วนรวม ให้เป็นแบบอย่างที่ควรยึดถือ มิใช่เป็นเครื่องหมายแบ่งแยกชนชั้นแต่อย่างใด

🌸 กำเนิดเครื่องราชอิสริยาภรณ์ในยุโรป 🌸

การแสดงความสำคัญของบุคคลในแต่ละประเทศมีลักษณะแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับวัฒนธรรม ประเพณี ศาสนา เช่น ชาวตะวันออกจะแสดงความสำคัญของบุคคลจากเครื่องใช้ส่วนตัว อาวุธและพาหนะ แต่ชาวยุโรปจะแสดงความสำคัญที่เสื้อ ซึ่งเป็นการพัฒนามาจากการแต่งกายของอัศวินที่ต้องสวมเสื้อเกราะที่ทำด้วยโลหะทั้งตัว รวมถึงใบหน้าและศีรษะ จึงไม่สามารถบอกได้ว่าเป็นผู้ใด ดังนั้น อัศวินจึงนิยมใส่เสื้อกั๊กปักตราประจำตระกูลหรือสัญลักษณ์ประจำตัว

เมื่อสงครามครูเสดเกิดขึ้นครั้งแรก พ.ศ. ๑๖๓๘ (ค.ศ. ๑๐๙๕) ชาวคริสต์แย่งชิงดินแดนปาเลสไตน์ที่ถือว่าเป็นถิ่นกำเนิดของพระเยซู ให้อุดพ้นจากการครอบครองของชาวมุสลิม บรรดากษัตริย์และผู้มียศศักดิ์ทั้งหลายในยุโรป ได้พากันรับอาสาไปเป็นทหารครูเสดกันหลายประเทศ ซึ่งแต่ละคณะมีเครื่องหมายของตนเองแตกต่างกัน พระสันตะปาปาจึงคิดทำเครื่องหมายให้แก่บรรดาอัศวินนักรบผู้มีความกล้าหาญเหล่านั้น ด้วยการใส่สัญลักษณ์เครื่องหมาย “กางเขน” เพื่อแสดงถึงความเป็นพวก ฝ่าย หรือคณะเดียวกัน ให้ปรากฏการเกิดสงครามนี้ นับเป็นครั้งแรกที่ทหารได้ทำงานร่วมกับพระ พวกอัศวินเลื่อมใสในการทำงานของพระ ซึ่งนอกจากปฏิบัติตนทางศาสนาแล้ว ยังอุทิศตนทำประโยชน์ให้แก่สังคม เช่น สงเคราะห์ผู้เจ็บป่วย ดังนั้นยามว่างจากการรบพวกอัศวินจึงเข้าไปช่วยพระทำงานด้านสังคมสงเคราะห์

พระในสมัยนั้นแบ่งคณะไปตามความนิยมในการถือศีลและพันธกรณีต่อสังคม ต่างเรียกชื่อคณะของตนตามชื่อนักบุญที่คณะเลื่อมใส และเรียกคณะของตนว่า “Order” บางสมรภูมิตั้งของหน่วยทหารมิได้อยู่ใกล้กับวัด แต่พวกอัศวินยังประสงค์จะทำงานสังคมสงเคราะห์โดยลำพัง จึงตั้งคณะทำงานเรียกว่า Order

เช่นเดียวกับของพระ จึงเกิด Order ของพระ และ Order ของอัศวินที่ทำงานสังคมสงเคราะห์ขึ้น สำหรับ Order ของอัศวิน ผู้ที่ทำงานก็คือ Knight และทหารชั้นรองลงมาตลอดจนเจ้าหน้าที่ซึ่งเป็นพลเรือน

เมื่อสงครามครูเสดครั้งต่อ ๆ มา มีผู้เข้าร่วมรบมากขึ้น ดังนั้น เครื่องหมายกางเขนจึงเป็นที่แพร่หลายและเป็นความหมายของสากลว่าหมายถึง ความกล้าหาญในสงครามและได้พัฒนามาเป็นเหรียญกล้าหาญของหลายชาติ

หลังสงครามศาสนาเสร็จสิ้นไปแล้ว พ.ศ. ๑๘๓๔ (ค.ศ. ๑๒๙๑) คณะอัศวินซึ่งส่วนมากมีพระเจ้าแผ่นดินเป็นผู้นำได้เลิกทำสงครามและรวมตัวกันอยู่ในประเทศของตนเอง ได้เปลี่ยนมาเป็นข้าราชการผู้จงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์และประเทศชาติ ซึ่งเครื่องหมายต่าง ๆ ของอัศวินแต่แรกเป็นรูปกางเขนภายหลังประดิษฐ์ตกแต่งให้งดงามแตกต่างกันตามยศชั้น ดังนั้นต่อมาเครื่องหมายแสดงตำแหน่งหรือบำเหน็จความชอบ ความกล้าหาญ จึงเป็นสิ่งซึ่งได้รับพระราชทานจากพระเจ้าแผ่นดิน เครื่องหมายเหล่านี้ได้กลายมาเป็นเครื่องราชอิสริยาภรณ์ เพราะได้รับพระราชทานจากพระเจ้าแผ่นดิน ดังนั้น คำว่า Order จึงมีความหมายอีกอย่างหนึ่งว่า “ตระกูล” ของเครื่องราชอิสริยาภรณ์

เครื่องราชอิสริยาภรณ์ของชาวยุโรปมีกำเนิดมาเป็นเวลาช้านานในประเทศต่าง ๆ เช่น ประเทศโปรตุเกส สร้างขึ้นเพื่อเป็นบำเหน็จความกล้าหาญในการทำสงครามระหว่างชาวโปรตุเกสกับผู้นับถือศาสนาอิสลามผู้รุกรานประเทศ เครื่องราชอิสริยาภรณ์ของโปรตุเกสชื่อ The Order of Aviz นับเป็นเครื่องราชอิสริยาภรณ์ที่เก่าแก่ที่สุดของยุโรป สร้างสมัยพุทธศตวรรษที่ ๑๗ ตรงกับ พ.ศ. ๑๖๘๓ (ค.ศ. ๑๑๔๐) ซึ่งเป็นช่วงระยะก่อนการสร้างกรุงสุโขทัยเป็นราชธานี นอกจากนี้โปรตุเกสยังมีเครื่องราชอิสริยาภรณ์ชื่อ The order of the Tower and the Sword และเครื่องราชอิสริยาภรณ์ชื่อ The Order of Christ ซึ่งสร้างในพุทธศตวรรษที่ ๑๙ หรือในประเทศเดนมาร์ก ได้ใช้รูปช้างเป็นเครื่องหมายของเครื่องราชอิสริยาภรณ์ ใน พ.ศ. ๒๐๕๑ (ค.ศ. ๑๕๐๘) ซึ่งตรงกับสมัยพระรามาธิบดีที่ ๒ แห่งกรุงศรีอยุธยา ถือเป็นเครื่องราชอิสริยาภรณ์ชั้นสูงสุด มีชั้นเดียว คือ The Order of the Elephant

เครื่องราชอิสริยาภรณ์ “Grand Cross”

เครื่องราชอิสริยาภรณ์โปรตุเกส “The Order of Christ”

เครื่องราชอิสริยาภรณ์เดนมาร์ก “The Order of Elephant”

✿ กำเนิดเครื่องราชอิสริยาภรณ์ในเอเชีย ✿

การใช้เครื่องราชอิสริยาภรณ์ตามแบบอย่างประเทศตะวันตกนั้น เกิดขึ้นในประเทศไทยเป็นประเทศแรกในเอเชีย ต่อจากนั้นประเทศญี่ปุ่นและประเทศจีน จึงได้คิดค้นเครื่องราชอิสริยาภรณ์ขึ้น

เครื่องราชอิสริยาภรณ์ญี่ปุ่น
“The Order of the Rising Sun”

เครื่องราชอิสริยาภรณ์จีน
“The order of Double Dragon”

✿ กำเนิดเครื่องราชอิสริยาภรณ์ในประเทศไทย ✿

ความเป็นมาของเครื่องราชอิสริยาภรณ์ไทย ตามหนังสือตำนานเครื่องราชอิสริยาภรณ์สยาม ในนิพนธ์ของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ แบ่งออกเป็น ๓ สมัย ได้แก่ ๑) สมัยก่อน พ.ศ. ๒๔๐๐ ๒) สมัยหลัง พ.ศ. ๒๔๐๐ ถึง พ.ศ. ๒๔๘๔ และ ๓) สมัยหลัง พ.ศ. ๒๔๘๔ ถึงปัจจุบัน แต่สำหรับกรณีนี้จะขอกกล่าวถึงโดยแบ่งออกเป็น ๒ ช่วงเวลา คือ ๑) สมัยก่อน พ.ศ. ๒๔๐๐ และ ๒) สมัยหลัง พ.ศ. ๒๔๐๐ ถึงปัจจุบัน เนื่องจากเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นที่เชิดชูยิ่งช้างเผือก เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีเกียรติยศยิ่งมงกุฎไทย เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นที่สรรเสริญยิ่งดิเรกคุณาภรณ์ และเหรียญอิสริยาภรณ์ สำหรับพระราชทานเป็นบำเหน็จความชอบในราชการ - เหรียญจักรพรรดิมาลา ถือกำเนิดขึ้นระหว่างช่วงเวลา ดังกล่าวอย่างต่อเนื่อง โดยได้มีการเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงตามลำดับเวลา กล่าวคือ

๑. เครื่องราชอิสริยาภรณ์ไทยสมัยก่อน พ.ศ. ๒๔๐๐

นับเป็นเวลาหลายศตวรรษมาแล้วที่ประเทศไทยได้มีเครื่องหมายแสดงเกียรติยศและบำเหน็จความชอบที่เรียกกันว่า **เครื่องยศ** ซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงสร้างขึ้นสำหรับพระราชทานแก่พระบรมวงศานุวงศ์ เจ้านาย ขุนนางที่ไว้วางพระราชหฤทัยให้ปฏิบัติพระราชภารกิจต่างพระเนตรพระกรรณ เมื่อได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งใดหรือเมื่อกระทำความดีความชอบในทางราชการหรือส่วนพระองค์ เครื่องยศนี้จะเป็นสิ่งสำคัญแสดงตำแหน่งที่ลำดับยศศักดิ์ของบุคคลเหล่านั้น ได้แก่ แหวน สั้งवाल ลูกประคำทอง พานหมากทองคำ กาน้ำทองคำ โต๊ะทองคำ ดาบฝักทอง ฉัตรเครื่องสูง ยานพาหนะ เครื่องนุ่งห่ม หมวก เป็นต้น ผู้ได้รับพระราชทานจะแต่งและนำเครื่องยศเข้าไปใช้ในงานสำคัญ ๆ ต่อหน้าพระที่นั่งได้ เช่น งานออกมหาสมาคม ทั้งนี้ เครื่องแสดงเกียรติยศและบำเหน็จความชอบทั้งหลายใช้สำหรับประดับกับตัวหรือนำพาไปเคียงข้างตัว ไม่ใช่ประดับกับเสื้ออย่างในปัจจุบัน อย่างไรก็ตามจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี ในบรรดาเครื่องยศซึ่งได้แก่ สายพระสังข์वालและแหวนทองคำ เป็นต้น คำหรือหลักเกณฑ์ที่มาแห่งพัฒนาการของเครื่องราชอิสริยาภรณ์และการพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ของพระมหากษัตริย์

กาน้ำทองคำ

พานหมากทองคำ

ในสมัยกรุงศรีอยุธยาได้มีเครื่องราชูปโภคสำหรับพระพิชัยสงครามอย่างหนึ่ง เรียกว่า พระสังวาลพระนพ เป็นสายพระสังวาล ใช้สวมเฉียงพระอังสาซ้ายหรือขวา มีลักษณะเป็นสร้อยอ่อนทำด้วยทองคำล้วนเรียงกัน ๓ สาย สายหนึ่งยาวประมาณ ๑๒๔ เซนติเมตร มีดอกประจำยามทำด้วยทองคำประดับ นพรัตนหนึ่งดอก เมื่อมีการประกอบพระราชพิธีบรมราชาภิเษกเสด็จขึ้นประทับพระที่นั่งภัทรบิฐ (พระที่นั่งสำหรับพระมหากษัตริย์ เสด็จขึ้นประทับทรงรับเครื่องเบญจราชกกุธภัณฑ์ เครื่องบรมราชูปโภคอันเป็นโบราณมงคล พระแสงอัฐมาวุธ และพระแสงศาสตราวุธในพระราชพิธีบรมราชาภิเษก) พราหมณ์ จะทูลเกล้าฯ ถวายพระสังวาลนี้สำหรับพระมหากษัตริย์ทรงสวมพระองค์ก่อนที่จะทรงรับเครื่องอิสริยยศอื่น ๆ เป็นราชประเพณีสืบมาจนถึงปัจจุบัน

๒. เครื่องราชอิสริยาภรณ์ไทยสมัยหลัง พ.ศ. ๒๔๐๐ ถึงปัจจุบัน

๒.๑ รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. ๒๔๐๐ - พ.ศ. ๒๔๑๑)

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๔) ทรงเข้าพระทัยเกี่ยวกับวัฒนธรรมของชาวตะวันตกอย่างลึกซึ้ง เมื่อได้ทรงทราบว่าพระมหากษัตริย์ของชาวยุโรปมีประเพณีการประดับเครื่องหมายแสดงพระเกียรติยศที่ฉลองพระองค์ พระองค์จึงทรงมีพระราชดำริที่จะทรงสร้างเครื่องหมายแบบตะวันตกจากรูปแบบของสิ่งที่เป็นมงคลดั้งเดิมของไทย เช่น พลอย ๙ ชนิด หรือนพรัตน์ และจากแบบอย่างของตราประทับหนังสือราชการ ซึ่งแสดงถึงเครื่องหมายแทนพระองค์พระมหากษัตริย์ เช่น ดวงตราไอราพต

ดวงตราไอรภาพต

ดาราไอรภาพตเป็นดาราดวงแรกซึ่งพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงสร้างขึ้น สำหรับเป็นเครื่องทรงของพระมหากษัตริย์ โดยทรงนำแบบอย่างมาจากกลดลายของตราอันหมายถึง องค์พระมหากษัตริย์ ซึ่งเรียกว่า พระราชลัญจกร ไอรภาพตเป็นรูปช้าง ๓ เศียร มีฉัตรเครื่องสูงข้างละ ๒ คัน ประกอบด้วยทางด้านซ้ายและขวา

ดาราไอรภาพต (เครื่องต้น)

ดาราไอรภาพต (องค์รอง)

ของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

ต่อมาทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างเครื่องราชอิสริยาภรณ์หรือเครื่องประดับสำหรับ ยศอื่น ๆ เป็นลำดับมา เช่น ดารานพรัตน์ - ใช้ประดับที่เสื้อแสดงยศอย่างสูงสำหรับฉลองพระองค์ เป็นเครื่องต้น และพระราชทานพระบรมวงศานุวงศ์ ดาราช้างเผือก - ซึ่งเป็นเครื่องหมายหมายถึงแผ่นดินสยาม ดาราตราตำแหน่ง - สำหรับข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ที่มีตำแหน่งสำคัญ เช่น ตำแหน่งพระสมุหพระกลาโหม (ดาราดราราชสีห์) เป็นต้น

ดารานพรัตน์

ดาราช้างเผือก

ดาราดราราชสีห์

เครื่องหมายดังกล่าวนี้ ภาษาสากลเรียกว่า Star พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงบัญญัติศัพท์ว่า “ดารา” และยังคงใช้คำนี้ในการเรียกดารา ซึ่งเป็นส่วนประกอบของเครื่องราชอิสริยาภรณ์ไทย สำหรับชั้นที่ ๒ ขึ้นไปจนถึงชั้นสายสะพายมาจนถึงปัจจุบัน

๒.๒ รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. ๒๔๑๑ - พ.ศ. ๒๔๕๓)

รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. ๒๔๕๓ - พ.ศ. ๒๔๖๘)

รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. ๒๔๖๘ - พ.ศ. ๒๔๗๗)

รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล (พ.ศ. ๒๔๗๗ - พ.ศ. ๒๔๘๙)

รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาภูมิพลอดุลยเดช (พ.ศ. ๒๔๘๙ - ปัจจุบัน)

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้าง ปรับปรุง และเพิ่มเติมตรา ตราตำแหน่ง และเครื่องประดับสำหรับยศ ซึ่งให้เรียกว่า “เครื่องราชอิสริยยศ” และต่อมา เปลี่ยนเรียกว่า “เครื่องราชอิสริยาภรณ์” มาจนถึงปัจจุบัน ครั้งนั้นเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นที่เชิดชูยิ่งช้างเผือก หรือเดิมเรียกว่า “เครื่องราชอิสริยยศช้างเผือกสยาม” ยังรวมอยู่กับเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีเกียรติยศยิ่ง มงกุฎไทย (เครื่องราชอิสริยยศมงกุฎสยาม) จึงทรงมีพระราชดำริให้รวบรวมเครื่องราชอิสริยาภรณ์แต่ละตระกูล ที่กระจัดกระจายปะปนกันจัดให้เป็นหมวดหมู่และแก้ไขให้สมบูรณ์ขึ้น แล้วตราเป็นพระราชบัญญัติเฉพาะ แต่ละตระกูล นอกจากนี้ได้ทรงสถาปนาเหรียญจักรพรรดิมาลาขึ้นในปี พ.ศ. ๒๔๓๘ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ก. เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นที่เชิดชูยิ่งช้างเผือก

(The Most Exalted Order of the White Elephant)

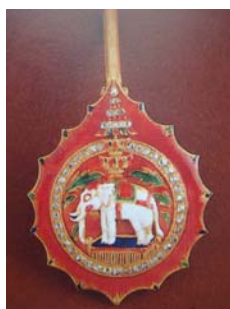
พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชดำริให้สร้างดาราช้างเผือกขึ้นก่อน ต่อมาพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้แก้ไขดาราช้างเผือกดังกล่าว โดยเปลี่ยนขอบดาราจากรัศมี ๑๖ แฉก มาเป็นรัศมีกลีบดอกบัว และเปลี่ยนรูปพระมหามงกุฎมาเป็นรูปพระจุล มงกุฎ รวมทั้งได้ทรงสร้างสายสะพายประกอบดาราช้างเผือก เรียกว่า “เครื่องราชอิสริยยศความชอบอย่างสูงสุด ช้างเผือกสยาม” โดยลำดับ ดังนี้

ปี	ชั้นตรา				
พ.ศ. ๒๔๑๒	มหาวราภรณ์	จลวราภรณ์	นิภาภรณ์	ภูษนาภรณ์	
พ.ศ. ๒๔๑๖	มหาวราภรณ์	จลวราภรณ์	นิภาภรณ์	ภูษนาภรณ์	ทิพยาภรณ์

จลวราภรณ์

มหาวราภรณ์

นิภาภรณ์

ภูษนาภรณ์

มหาวารามณ์ พ.ศ. ๒๔๑๖

จูลวารามณ์ พ.ศ. ๒๔๑๖

กษณามณ์ พ.ศ. ๒๔๑๖

นิภามณ์ พ.ศ. ๒๔๑๖

ทิพยามณ์ พ.ศ. ๒๔๑๖

จูลวารามณ์ พ.ศ. ๒๔๓๒

พ.ศ. ๒๔๓๒ โปรดเกล้าฯ ให้มีประกาศพระราชบัญญัติเครื่องราชอิสริยาภรณ์แก้ไขเพิ่มเติม โดย ๑) เปลี่ยนชื่อจาก “เครื่องราชอิสริยยศความชอบอย่างสูงสุดข้างเผือก” เป็น “เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นที่เชิดชูยิ่งช้างเผือก” ๒) เปลี่ยนหลักการพระราชทาน ซึ่งแต่ก่อนพระราชทานให้เป็นสิทธิเป็นพระราชทานให้ประดับเป็นเกียรติ เมื่อผู้รับพระราชทานวายชนม์ ทายาทต้องส่งคืน และ ๓) สำหรับกรณีได้รับพระราชทานเลื่อนชั้นสูงขึ้น ก็ให้ส่งดวงตราชั้นต่ำกว่าคืน สำหรับ “หนังสือคำประกาศสำหรับดวงตรา” ให้เรียกว่า “ประกาศนียบัตร”

พ.ศ. ๒๔๔๕ ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างเหรียญทองช้างเผือก (ร.ท.ช.) และเหรียญเงินช้างเผือก (ร.ท.ง) สำหรับพระราชทานแก่ข้าราชการพลเรือนที่ไม่มีสัญญาบัตร เช่น มหาดเล็ก นายเวร เสมียน และผู้มีบรรดาศักดิ์ระดับขุน หมื่น และข้าราชการทหารชั้นต่ำกว่าสัญญาบัตร รวมทั้งกำนันผู้ใหญ่บ้านในหัวเมือง ที่ทรงพระราชดำริเห็นสมควรโดยไม่มีประกาศนียบัตร ดังนั้น นับแต่ พ.ศ. ๒๔๔๕ เป็นต้นมาเครื่องราชอิสริยาภรณ์ช้างเผือกจึงมี ๗ ชั้น

พ.ศ. ๒๔๕๒ ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติเครื่องราชอิสริยาภรณ์ช้างเผือก ร.ศ. ๑๒๘ ขึ้นใหม่ เพื่อเปลี่ยนรูปแบบของเครื่องราชอิสริยาภรณ์และแก้ไขลำดับชั้นเครื่องราชอิสริยาภรณ์ให้บริบูรณ์งดงามขึ้น เช่น เพิ่มชั้นสูงสุด โดยให้มีชื่อว่า มหาปรมาภรณ์ช้างเผือก โดยกำหนดรูปลักษณะที่ใช้อยู่จนปัจจุบัน ฯลฯ

มหาปรมาภรณ์ พ.ศ. ๒๔๕๒

สมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ปรับปรุงแพรแถบของเครื่องราชอิสริยาภรณ์ช้างเผือก ชั้นสูงสุดมหาปรมาภรณ์ช้างเผือก โดยเพิ่มขอบสีสายสะพายและเพิ่มขนาดริ้วสีที่ขอบสายสะพายของชั้นที่ ๑ มหาพราภรณ์ และให้ตราพระราชกำหนดชั้นยศเสนอความชอบสำหรับพระราชทานเครื่องราชฯ เพื่อกำหนดหลักเกณฑ์การขอพระราชทานฯ ตั้งแต่ชั้นที่ ๕ จนถึงชั้นที่ ๒ สำหรับพระราชทานแก่ข้าราชการพลเรือน โดยเทียบชั้นยศกับฝ่ายทหารด้วย

พ.ศ. ๒๔๖๑ โปรดเกล้าฯ ให้แก่นามบัญญัติ โดยเรียงตามลำดับชั้น ดังนี้

ชั้น	ชื่อปัจจุบัน	อักษรย่อ	ชื่อเดิม
ชั้นสูงสุด	มหาปรมาภรณ์ช้างเผือก	ม.ป.ช.	-
ชั้นที่ ๑	ประถมาภรณ์ช้างเผือก	ป.ช.	มหาวราภรณ์
ชั้นที่ ๒	ทวิติยาภรณ์ช้างเผือก	ท.ช.	จูลวราภรณ์
ชั้นที่ ๓	ตริตาภรณ์ช้างเผือก	ต.ช.	นิภาภรณ์
ชั้นที่ ๔	จัตุมหาภรณ์ช้างเผือก	จ.ช.	ภูษณาภรณ์
ชั้นที่ ๕	เบญจมาภรณ์ช้างเผือก	บ.ช.	ทิพยาภรณ์
ชั้นที่ ๖	เหรียญทองช้างเผือก	ร.ท.ช.	-
ชั้นที่ ๗	เหรียญเงินช้างเผือก	ร.ง.ช.	-

พ.ศ. ๒๔๖๖ โปรดเกล้าฯ ให้แก้ไขการประดับสายสะพายเครื่องราชอิสริยาภรณ์มหาปรมาภรณ์ช้างเผือก ซึ่งเดิมสะพายบ่าขวาเฉียงลงทางซ้าย ให้เปลี่ยนเป็นสะพายบ่าซ้ายเฉียงลงขวา

สมัยพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล ใน พ.ศ. ๒๔๘๔ ได้มีประกาศพระราชบัญญัติเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นที่เชิดชูยิ่งช้างเผือก ซึ่งเป็นฉบับที่ยังคงใช้อยู่ในปัจจุบัน โดยมีรายละเอียด ดังนี้

๑. พระราชทานแก่ผู้กระทำความดีความชอบเป็นประโยชน์แก่ราชการหรือสาธารณชนตามที่ทรงพระราชดำริเห็นสมควร

๒. เจ้านายหรือผู้มีเกียรติของต่างประเทศ อาจได้รับพระราชทานฯ

๓. การแบ่งชั้น การเรียกชื่อ และรูปลักษณะของเครื่องราชฯ เป็นไปตามพระราชบัญญัติฉบับก่อน และให้ยกเลิกเฉพาะสัณฐานสำหรับเครื่องราชอิสริยาภรณ์นี้

๔. กำหนดให้มีเครื่องราชฯ สำหรับพระราชทานแก่สตรีชั้นด้วย

๕. ผู้ได้รับพระราชทานเครื่องราชฯ ตั้งแต่ชั้นเบญจมาภรณ์ขึ้นไป ให้ได้รับพระราชทานประกาศนียบัตรทรงลงพระปรมาภิไธยประทับพระราชลัญจกรเป็นสำคัญด้วย

ข. เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นที่เชิดชูยิ่งมงกุฎไทย

(The Most Noble Order of the Crown of Thailand)

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นสำหรับพระราชทานผู้มีความชอบในราชการแผ่นดิน เมื่อแรกสร้างมีเพียง ๓ ชั้น และรวมอยู่กับตราช้างเผือกต่อมา ปี พ.ศ. ๒๔๑๖ ได้ตราเป็นพระราชบัญญัติขึ้นต่างหาก

รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นที่เชิดชูยิ่งมงกุฎไทย ซึ่งเดิมมีชื่อว่า “เครื่องราชอิสริยยศความชอบอย่างสูงสุด มงกุฎสยาม” ขึ้น เมื่อจุลศักราช ๑๒๓๑ (พ.ศ. ๒๔๑๒) โดยจัดแบ่งออกเป็น ๑) มหาสุรภรณ์ ๒) จุลสุรภรณ์ ๓) ภัทรภรณ์ ต่อมาเมื่อ พ.ศ. ๒๔๑๖ ได้จัดแบ่งเป็น ๕ ชั้น ได้แก่ ชั้นที่ ๑ มหาสุรภรณ์ (ม.ส.ม.) ชั้นที่ ๒ จุลสุรภรณ์ (จ.ม.) ชั้นที่ ๓ มัณฑนาภรณ์ (ม.ม.) ชั้นที่ ๔ ภัทรภรณ์ (ภ.ม.) และชั้นที่ ๕ วิจิตรภรณ์ (ว.ม.) ดังรูป

มหาสุรภรณ์ (ม.ส.ม.)

จุลสุรภรณ์ (จ.ม.)

มัณฑนาภรณ์ (ม.ม.)

ภัทรภรณ์ (ภ.ม.)

วิจิตรภรณ์ (ว.ม.)

พ.ศ. ๒๔๓๒ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มีประกาศพระราชบัญญัติเครื่องราชอิสริยาภรณ์เพิ่มเติม ดังนี้

๑) เปลี่ยนชื่อจาก “เครื่องราชอิสริยยศความชอบอย่างสูงสุดมณฑลสยาม” เป็น “เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีเกียรติยศยิ่งมณฑลสยาม”

๒) เปลี่ยนหลักการพระราชทาน ซึ่งแต่เดิมพระราชทานเป็นสิทธิ เป็นพระราชทานให้ประดับเป็นเกียรติยศ เมื่อผู้รับพระราชทานวายชนม์ ทายาทต้องส่งคืน

จตุรสารภรณ์ พ.ศ. ๒๔๓๒

พ.ศ. ๒๔๔๕ ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างเหรียญของเครื่องราชอิสริยาภรณ์ตระกูลนี้อีก ๒ ชนิด เรียกว่า “เหรียญทองมณฑลสยาม” อักษรย่อว่า ร.ท.ม. และ “เหรียญเงินมณฑลสยาม” อักษรย่อว่า ร.ง.ม. สำหรับพระราชทานแก่ข้าราชการพลเรือนที่ไม่มีสัญญาบัตร เช่น มหาตเล็ก นายเวรเสมียน และผู้มีบรรดาศักดิ์ระดับขุน หมื่น และข้าราชการทหารชั้นต่ำกว่าสัญญาบัตร รวมทั้งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในหัวเมือง ที่ทรงพระราชดำริเห็นสมควรโดยไม่มีประกาศนียบัตร

พ.ศ. ๒๔๕๒ ได้มีการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ คือ การแก้ไขรูปลักษณะของเครื่องราชอิสริยาภรณ์ทั้ง ๗ ชั้นใหม่ กล่าวคือ ด้านหน้าของดวงตราแฉกกลับบัวเปลี่ยนเป็นกระจั่งเงินใหญ่สี่ทิศ มีรัศมีทองสลับหว่างอยู่โดยรอบ ตอนกลางซึ่งเคยมีรูปพระจุลมงกุฎอยู่บนพานรอง เปลี่ยนเป็นรูปพระมหามงกุฎในลายหว่านล้อม เบื้องบนเคยเป็นกิ่งใบไม้ทอง ๓ ใบ ติดห่วงห้อยแพรแถบ เปลี่ยนเป็นพระจุฬาลงกรณ์ (พระจุลมงกุฎ) ส่วนดาราที่เปลี่ยนรูปร่างอย่างดวงตรา แต่ไม่มีพระจุฬาลงกรณ์อยู่เบื้องบน ซึ่งรูปลักษณะนี้เป็นรูปลักษณะเครื่องราชอิสริยาภรณ์ที่พระราชทานสืบเนื่องกันมาจนถึงปัจจุบัน

รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๑ ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เพิ่มเติมเครื่องราชอิสริยาภรณ์ชั้นสูงสุด โดยให้เรียกว่า “เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีเกียรติยศยิ่งมหาวชิรมงกุฎ” อักษรย่อว่า ม.ว.ม. และให้เปลี่ยนนามบัญญัติ ดังนี้

ชั้น	ชื่อปัจจุบัน	อักษรย่อ	ชื่อเดิม
ชั้นที่ ๑	ประถมาภรณ์มณฑลสยาม	ป.ม.	มหาสุรภรณ์
ชั้นที่ ๒	ทวีติยาภรณ์มณฑลสยาม	ท.ม.	จตุรสารภรณ์
ชั้นที่ ๓	ตริตาภรณ์มณฑลสยาม	ต.ม.	มณฑนาภรณ์
ชั้นที่ ๔	จัตุมหาภรณ์มณฑลสยาม	จ.ม.	ภักตราภรณ์
ชั้นที่ ๕	เบญจมาภรณ์มณฑลสยาม	บ.ม.	ทิพยาภรณ์

รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล พ.ศ. ๒๔๘๔ ได้มีประกาศพระราชบัญญัติเครื่องราชอิสริยาภรณ์ตระกูลนี้ใหม่ ดังนี้

๑. เปลี่ยนชื่อเครื่องราชอิสริยาภรณ์เป็น “เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีเกียรติยศยิ่งมงกุฎไทย”

๒. พระราชทานแก่ผู้กระทำความดีความชอบเป็นประโยชน์แก่ราชการหรือสาธารณชนตามที่ทรงพระราชดำริเห็นสมควร

๓. เจ้านายหรือผู้มีเกียรติของต่างประเทศ อาจได้รับพระราชทานฯ

๔. การเรียกชื่อแต่ละชั้นคงเป็นไปตามเดิม **เปลี่ยนแต่คำว่า สยาม เป็น ไทย** ตามชื่อประเทศ

๕. ยกเลิกการใช้หรือพระราชทานสังวาล

๖. **พระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ตระกูลนี้สำหรับสตรี**

๗. ผู้ได้รับพระราชทานเครื่องราชฯ ตั้งแต่ชั้นเบญจมาภรณ์ขึ้นไป จะได้รับพระราชทานประกาศนียบัตรทรงลงพระปรมาภิไธยประทับพระราชลัญจกรเป็นสำคัญ

พ.ศ. ๒๔๙๘ โปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชกฤษฎีกากำหนดเครื่องหมายสำหรับประดับแพรแถบใช้กับเครื่องแบบข้าราชการ และเครื่องหมายคุมเสื้อใช้ประดับชุดสากลของเครื่องราชอิสริยาภรณ์มงกุฎไทย และเครื่องราชอิสริยาภรณ์ตระกูลอื่น ได้แก่ มหาจักรีบรมราชวงศ์ นพรัตนราชวราภรณ์ จุลจอมเกล้าและข้างเผือก และใน พ.ศ. ๒๕๒๘ กำหนดให้ผู้ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์มงกุฎไทยและตระกูลอื่น ๆ สามารถประดับเครื่องหมายที่ใช้เป็นคุมเสื้อขณะแต่งชุดไทย สำหรับสตรีให้ประดับได้เฉพาะกับชุดไทยเรือนต้น ชุดไทยจิตรลดา ชุดไทยอมรินทร์ และชุดไทยบรมพิมาน

ค. เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นที่สรรเสริญยิ่งดิเรกคุณาภรณ์

(The Most Admirable Order of the Diredgunabhorn)

เดิมการขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์สำหรับบุคคลซึ่งกระทำความดีความชอบอันเป็นประโยชน์แก่ประเทศ ศาสนาและประชาชนจากเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นที่เชิดชูยิ่งช้างเผือก และเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีเกียรติยศยิ่งมงกุฎไทย แต่เนื่องจากบุคคลซึ่งกระทำความดีความชอบอันเป็นประโยชน์แก่ประเทศ ศาสนา และประชาชนนั้นมากขึ้นเป็นลำดับ ดังนั้น พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช พระราชทานพระบรมราชานุญาตให้สร้างขึ้นเมื่อวันที่ ๒๒ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๓๔ นามว่า “เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นที่สรรเสริญยิ่งดิเรกคุณาภรณ์” สำหรับพระราชทานแก่ผู้กระทำความดีความชอบอันเป็นประโยชน์แก่ประเทศ ศาสนา และประชาชน ตามที่ทรงพระราชดำริเห็นสมควร

ง. เหรียญราชอิสริยาภรณ์สำหรับพระราชทานเป็นบำเหน็จความชอบในราชการแผ่นดิน

เหรียญจักรพรรดิมาลา (The Chakrabarti Mala Medal)

รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงสถาปนาเหรียญนี้ขึ้น เมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๖ เนื่องในการพระราชพิธีรัชฎาภิเษกสมโภชสิริราชสมบัติครบ ๒๕ ปี สำหรับพระราชทานเป็นบำเหน็จความชอบแก่ผู้ปฏิบัติราชการดี โดยไม่จำกัดยศศักดิ์ตามแต่พระราชอัธยาศัย มี ๓ ชนิด คือ ทองคำ กะไหล่ทอง และเงิน ซึ่งมีเกียรติยศเสมอกัน

เหรียญมีลักษณะเป็นรูปจักร ด้านหน้า มีพระบรมรูปพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระมหาพิชัยมงกุฎ ยอดมีรัศมีและพวงมาลัยใบชัยพฤกษ์วงรอบ ที่ขอบจักรมีอักษรว่า “จุฬาลงกรณ์บรมราชอิริราช สยามินทร์” ด้านหลังขอบจักรมีอักษรแสดงคุณของผู้ได้รับพระราชทานและศกที่ทรงสร้างว่า “สำหรับปรนนิบัติราชการดี รัตนโกสินทรศก ๑๑๒” ที่กลางเหรียญมีอักษรว่า “พระราชทานแก่”

โดยจะโปรดเกล้าฯ ให้จารึกนามผู้ได้รับพระราชทาน ห้อยกับแพรแถบสีเหลืองริมชมพู ห้อยกับเข็มม็อักษรว่า “ราชสุปรีย์” ไม่มีประกาศนียบัตรเนื่องจากได้จารึกนามผู้ที่ได้รับพระราชทานไว้ที่กลางเหรียญแล้ว

พ.ศ. ๒๔๓๘ มีพระราชกฤษฎีกาพระราชทานเหรียญจักรพรรดิมาลาแก่เจ้านายที่ได้รับพระราชทานพระสุพรรณบัฏ (แผ่นดินทองจารึกพระนามของเจ้านาย) และขุนนางที่ได้รับพระราชทานสัญญาบัตรมาครบ ๒๘ ปี เป็นบำเหน็จที่รับราชการยั่งยืนมั่นคงนาน (ทำนองเดียวกับเหรียญจักรมาลาที่พระราชทานแก่ฝ่ายทหาร กล่าวคือ รับราชการประจำการรวมกันเป็นเวลาไม่น้อยกว่า ๑๕ ปี นับตั้งแต่อายุครบ ๑๘ ปีบริบูรณ์ หรือวันขึ้นทะเบียนกองประจำการ)

รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๔ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นใหม่ โดยกำหนดพระราชทานสำหรับข้าราชการพลเรือนที่รับราชการมาไม่ต่ำกว่า ๒๕ ปี นับตั้งแต่เข้ารับราชการให้เป็นบำเหน็จที่รับราชการมั่นคงยั่งยืนนานทำนองเดียวกับเหรียญจักรมาลา และแก้ไขรูปเหรียญให้เป็นคู่กันกับเหรียญจักรมาลาฝ่ายทหาร กล่าวคือ มีลักษณะเป็นรูปจักรด้านหน้ามีรูปพระครุฑพ่าห์อยู่ในวงจักร และด้านหลังมีรูปช้างอยู่ในวงจักร มีอักษรจารึกว่า “บำเหน็จแห่งความยั่งยืนและมั่นคงในราชการ” ข้างบนมีเข็มวชิราวุธห้อยกับแพรแถบสีแดง ขอบสีเดียวกับสีเหลือง มีเข็มเงินบนแพรแถบจารึกอักษรว่า “ราชสุปรีย์”

รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๔ ได้ตราพระราชบัญญัติเหรียญจักรมาลาและเหรียญจักรพรรดิมาลาขึ้นใหม่ ซึ่งกำหนดลักษณะ วิธีการประดับเหรียญ การพระราชทาน การส่งคืนหรือเรียกคืน ตลอดจนการนับเวลาราชการของข้าราชการพลเรือน ซึ่งยังคงใช้อยู่จนปัจจุบัน ต่างกันที่ไม่มี “เข็มราชสุปรีย์” ประดับบนแพรแถบ

รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๗ ให้ตราพระราชบัญญัติฉบับที่ ๓ กำหนดความหมายของคำว่า “ทหารและตำรวจ” “ข้าราชการพลเรือน” เพื่อให้สิทธิแก่พนักงานเทศบาลและข้าราชการอัยการ สำหรับสตรี ใช้ห้อยกับแพรแถบผูกเป็นรูปแมลงปอ ประดับที่หน้าป้าซ้าย